ជំពូកទី ៣
វិសាលភាពនៃអំពើពុករលួយ និងផលប៉ះពាល់

ការត្អូញត្អែរជាច្រើនអំពីអំពើពុករលួយមានទូទាំងប្រទេស ពិសេសអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន។ ជំពូកនេះនឹងធ្វើការបកស្រាយនឹងបង្ហាញពីវិសាលភាពនៃការចំណាយក្រៅផ្លូវការ និងផ្តល់នូវពត៌មានអំពីចំនួនទឹកប្រាក់ដែលបានបាត់ទៅលើអំពើពុករលួយ ដោយផ្អែកលើប្រព័ន្ធម៉ូដែលរបស់វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា។

៣.១. ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ

គ្រប់សហគ្រាសទាំងអស់ ត្រូវបានស្នើរសុំអោយដាក់ចំណាត់ថ្នាក់លើភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការនៅកម្ពុជា[៩]។ និយមន័យនៃភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការត្រូវបានគេកំណត់ថា ជាកម្រិតចំណាយក្រៅផ្លូវការខ្ពស់ៗ ដែលប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ ចាំបាច់ ត្រូវបង់ទៅឱ្យមន្ត្រីរាជការ។ នៅពេលឆ្លើយនឹងសំណួរនេះ អ្នកតបសម្ភាសន៍នីមួយៗ ជារឿយៗបានកំណត់ "ភាពធ្ងន់ធ្ងរ" នេះ ដោយផ្អែកលើលទ្ធភាពក្នុងការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការនេះ និងចំណូលរបស់គេ។ សហគ្រាសទាំងបីប្រភេទមានទស្សនៈខុសៗគ្នាលើបញ្ហានេះ។ មីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនធំ បានឆ្លើយថា ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការក្នុងប្រទេសកម្ពុជាមានកម្រិតខ្ពស់ រីឯសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមមើលឃើញថា មិនមានភាពធ្ងន់ធ្ងរប៉ុន្មានទេ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អ្វីដែលអ្នកតបសម្ភាសន៍ទូទៅយល់ឃើញ គឺការបង់ ចំណាយក្រៅផ្លូវការក្នុងវិស័យឯកជនរបស់ប្រទេសកម្ពុជាគឺមានកម្រិតខ្ពស់គួរសម ដោយបានទទួលពិន្ទុ ចាប់ពីជិតកម្រិតលេខ ៤ ទៅ ៥ (តារាង ៣.១)។

កម្រិតភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលអ្នកតបសម្ភាសន៍ផ្តល់អោយ គឺមានភាពខុសៗគ្នា ពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយ។ មីក្រូសហគ្រាសដែលគេមើលឃើញថាការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការមានភាពធ្ងន់ធ្ងរបំផុត គឺស្ថិតក្នុងខេត្តកំពត និងបន្ទាប់មកទៀតមានខេត្តសៀមរាប បាត់ដំបង បន្ទាយមានជ័យ និងក្រុងភ្នំពេញ ចំណែកឯមីក្រូសហគ្រាសក្នុងខេត្តព្រៃវែង និងក្រុងព្រះសីហនុ មានការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការតិចជាងគេ។ ផ្ទុយមកវិញ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមក្នុងក្រុងព្រះសីហនុបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការធ្ងន់ធ្ងរជាងគេ និងបន្ទាប់មកទៀតមានខេត្ត កណ្តាល ព្រៃវែង និងក្រុងភ្នំពេញ។ ភាពខុសគ្នានៃការ

---

[៩] នៅពេលសួរសំណួរនេះ អ្នកតបសម្ភាសន៍ចង់បញ្ចេញគំនិតរបស់គេលើបញ្ហាអំពើពុករលួយទាំងមូលក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាជាងតែក្នុងវិស័យឯកជន។ ដូច្នេះ មតិនេះគឺ ភាគច្រើនសំដៅលើអំពើពុករលួយទូទៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ជាជាងសហគ្រាសផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គេ។

បង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយ មានការជាប់ទាក់ទងគ្នាយ៉ាងខ្លាំងជាមួយ រដ្ឋបាលសាធារណៈ ដែលសហគ្រាសមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយ និងសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ខេត្តក្រុងទាំងនោះ។

តារាង ៣.១: ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការ

(១ = មិនធ្ងន់ធ្ងរ ៧ = ធ្ងន់ធ្ងរបំផុត)

	មីក្រូសហគ្រាស	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម	សហគ្រាសធុនធំ
ព្រៃវែង	៤.០៨	៤.៣៣	-
ក្រុងព្រះសីហនុ	៤.១០	៤.៥០	-
កំពង់ចាម	៤.២៧	៣.៥២	-
កណ្តាល	៤.៣៥	៤.៣៤	-
ភ្នំពេញ	៤.៥៣	៤.២២	៤.៩៨
បន្ទាយមានជ័យ	៤.៦១	៣.៧៣	-
បាត់ដំបង	៤.៦៥	៣.៥៧	-
សៀមរាប	៤.៨៨	៣.២១	-
កំពត	៥.២៩	៤.១១	-
មធ្យម	**៤.៥៣**	**៣.៩៥**	**៤.៩៨**

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

ចំនួនអ្នកឆ្លើយតប: (សហគ្រាសធុនតូច = ៨១០ សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម = ២៣៦ សហគ្រាសធុនធំ = ៤៤)

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់សហគ្រាសនីមួយៗដែលបានចូលរួមក្នុងក្រុមពិភាក្សាមិនសូវមានភាពធ្ងន់ធ្ងរទេ។ អ្នកចូលរួមក្នុងក្រុមពិភាក្សាភាគច្រើន ស្ទើរតែគ្រប់ខេត្តក្រុងទាំងអស់បានអះអាងថា ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការមិនសូវធ្ងន់ធ្ងរទេសម្រាប់ក្រុមហ៊ុនតូចៗ ពីព្រោះពួកគាត់អាចបង់បាន។ សហគ្រិននៃសហគ្រាសធុនតូចបាននិយាយថា *"ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ គឺមិនសូវធ្ងន់ធ្ងរទេសម្រាប់ក្រុមហ៊ុនតូចៗ ប៉ុន្តែធ្ងន់ធ្ងរសម្រាប់ក្រុមហ៊ុនធំៗ។ សហគ្រាសធុនតូចបង់តិចជាងសហគ្រាសធុនធំ អាស្រ័យលើទំហំ និងសកម្មភាពរបស់គេ"*។ យ៉ាងណាក៏ដោយ អ្នកតបសម្ភាសន៍មួយចំនួនតូចបានត្អូញត្អែរពីភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់គាត់ផងដែរ។

ភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការ គឺអាស្រ័យលើប្រភេទ ទីតាំង និងចំណូលរបស់សហគ្រាស រួមទាំងអាជ្ញាធរសាធារណៈដែលពាណិជ្ជករមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយ។ ម្ចាស់ម៉ាស៊ីនកិនស្រូវម្នាក់នៅ

អ្នកលឿងបានត្អូញត្អែរថា: *"មន្ត្រីសាធារណៈគិតថាយើងជាអ្នកមាន និងរកចំណូលបានច្រើន ដូច្នេះ គេទារចំណាយក្រៅផ្លូវការពីយើងច្រើនជាងអាជីវកម្មដទៃទៀត"*។

ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការមានកម្រិតកាន់តែខ្ពស់ខ្លាំង សម្រាប់ប្រភេទអាជីវកម្មមានលក្ខណៈខុសច្បាប់ ឧទាហរណ៍ដូចជា អាជីវកម្មលក់ឈើដែលបានមកពីតំបន់ព្រៃហាមឃាត់។ សហគ្រាសស្របច្បាប់ និងមិនស្របច្បាប់ គឺជាលក្ខខណ្ឌមួយទៀត ដែលទាក់ទងនឹងភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃចំណាយក្រៅផ្លូវការ។ អ្នកចូលរួមពិភាក្សាបានបង្ហាញថា សហគ្រាសផលិតកម្មបង់សំណូកច្រើនជាងប្រភេទអាជីវកម្មដទៃទៀត ពីព្រោះពួកគេត្រូវដោះស្រាយជាមួយមន្ត្រីសាធារណៈផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន ក្នុងដំណាក់កាលផលិតកម្មខុសៗគ្នា។

អ្នកចូលរួម ភាគច្រើន ក្នុងក្រុមពិភាក្សាបានយល់ស្របថា ទោះបីជាចំណាយក្រៅផ្លូវការមិនបានដាក់ការគំរាមកំហែងធ្ងន់ធ្ងរដល់ពួកគាត់ក៏ដោយ ពួកគាត់នៅតែមានភាពធុញទ្រាន់ និងភ័យខ្លាចចំពោះការចុះត្រួតពិនិត្យរបស់មន្ត្រីសាធារណៈទាំងនេះ។ សហគ្រិនភាគច្រើនចាំបាច់ត្រូវចំណាយពេលវេលារកស៊ីរបស់គេជាមួយមន្ត្រីទាំងនោះ ហើយសហគ្រិនមួយចំនួនទៀតត្អូញត្អែរពីការរំខានដល់អាជីវកម្មរបស់គេ។

ចំណុចសំខាន់មួយទៀតនៃការបង់ប្រាក់ដោយមិនស្មើភាពក៏ត្រូវបានលើកឡើង ដោយអ្នកចូលរួមនៅក្នុងក្រុមពិភាក្សាផងដែរ។ ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការក៏អាចខុសគ្នាដែរ ទៅតាមទំនាក់ទំនង រឺខ្សែបណ្ដាញ និងខ្សែរយៈជាមួយមន្ត្រីរាជការ ទោះបីជាសហគ្រាសមានប្រភេទអាជីវកម្មប្រហាក់ប្រហែលគ្នាក៏ដោយ។ ដូច្នេះ សហគ្រាសដែលបង់ច្រើនជាងមិនអាចប្រកួតប្រជែងជាមួយដៃគូប្រកួតប្រជែងរបស់ខ្លួនទេ។ ករណីនេះធ្វើឱ្យមានស្ថានភាពមិនយុត្តិធម៌ក្នុងការប្រកួតប្រជែង។

ទោះបីជាយ៉ាងណា សហគ្រាសជាច្រើនទទួលស្គាល់ថា ស្ថានភាពពុករលួយបានប្រសើរឡើងជាងមុន បើប្រៀបធៀបនឹង ៣ ឬ ៤ ឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ ការប្រសើរឡើងនេះ សំដៅចំពោះបរិយាកាសអាជីវកម្មល្អជាងមុន។ សហគ្រាសជាច្រើនទទួលស្គាល់ផងដែរថា ចំនួននៃស្ថាប័នសាធារណៈ និងមន្ត្រីសាធារណៈដែលចូលមកសហគ្រាសរបស់ពួកគេដើម្បីទាររកប្រាក់ក្រៅផ្លូវការត្រូវបានកាត់បន្ថយ។ សហគ្រិនដែលប្រកបអាជីវកម្មធុនតូច និងមធ្យមម្នាក់បានលើកឡើងថា *"ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០០០ មក ការបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការត្រូវបានកាត់បន្ថយ។ វាមិនសូវធ្ងន់ធ្ងរដូចពីមុនទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំនៅតែមានអារម្មណ៍ធុញទ្រាន់ជាមួយពួកគេ"*។

៣.២. តើមានអំពើពុករលួយកម្រិតណាក្នុងវិស័យឯកជន ?

វិស័យឯកជនបង់ចំណាយជាមធ្យម ៣.៩ ភាគរយ នៃចំណូលពីការលក់ប្រចាំឆ្នាំសរុប[១០] ទៅលើចំណាយផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ។ ដែលក្នុងនោះប្រហែល ២៨ ភាគរយ ស្ថិតក្នុងរូបភាពជាចំណាយផ្លូវការ

[១០] ពាក្យថា "ចំណូលប្រចាំឆ្នាំ" សំដៅដល់បរិមាណសរុបនៃទំនិញ ឬសេវា ដែលបានលក់ដោយសហគ្រាសមួយ ក្នុងរយៈពេល ១២ ខែ។

ដែលបង្កើតបានជាការចំណូលពន្ធដែលប្រមូលបាន[១១] ចំណែកឯ ៧២ ភាគរយ ដែលនៅសល់ គឺជាចំណាយក្រៅផ្លូវការ ដែលចំណាយដោយវិស័យឯកជនទៅអោយមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល។ ជាក់ស្តែង ក្រុមហ៊ុនមានទំហំកាន់តែធំការ ចំណាយដែលទារដោយមន្ត្រីរដ្ឋសាធារណៈក៏មានកាន់តែច្រើនដែរ។ លទ្ធផលពីការស្ទង់មតិបង្ហាញថាសហគ្រាសធុនធំបង់ចំណាយជាមធ្យមគឺ ៥ ភាគរយនៃប្រាក់ចំណូល ពីការលក់ប្រចាំឆ្នាំរបស់ពួកគាត់ រីឯមីក្រូសហគ្រាសបង់ត្រឹមតែ ៣.១ ភាគរយ និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមបង់តែ ៣.៦ ភាគរយប៉ុណ្ណោះ (មើលតារាង ៣.២)។

តារាង ៣.២: ចំណាយរបស់សហគ្រាសទៅមន្ត្រីសាធារណៈ

(គិតជាភាគរយនៃប្រាក់ចំណូលពីការលក់)

	មីក្រូសហគ្រាស	សហគ្រាសធុនតូចនិងមធ្យម	សហគ្រាសខ្នាតធំ	មធ្យម
ចំណាយសរុប	**៣.១ %**	**៣.៦ %**	**៥.០%**	**៣.៩ %**
ចំណាយផ្លូវការ	១.៣ %	១.១ %	០.៩ %	១.១ %
ចំណាយក្រៅផ្លូវការ	១.៨ %	២.៥ %	៤.១ %	២.៨ %

ប្រភព: *ការព្យាករណ៍របស់ វ.ស.ក. ដោយផ្អែកលើការស្ទង់មតិការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន នៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

តារាង ៣.២ បង្ហាញថា ចំណាយផ្លូវការដែលបានបង់ដោយសហគ្រាស ឬពន្ធដែលប្រមូលបាន ហាក់ដូចជាដាក់បន្ទុកបន្ថែមទៅលើមីក្រូសហគ្រាសធ្ងន់ជាងលើសហគ្រាសធុនតូច មធ្យម និងធំ។ អត្រាចំណាយផ្លូវការដែលបានបង់ដោយសហគ្រាស កាត់បន្ថយពី ១.៣ ភាគរយសម្រាប់មីក្រូសហគ្រាស ដល់ ១.១ ភាគរយ សម្រាប់ សហគ្រាសធុនតូចនិងមធ្យម និង ០.៩ ភាគរយ សម្រាប់សហគ្រាសធុនធំ។ ការពន្យល់សម្រាប់បញ្ហានេះគឺថា សហគ្រាសធុនតូច មធ្យម និងធំ មានអំណាចទាមទារច្រើនជាងក្នុងការចចារជាមួយមន្ត្រីពន្ធ ដើម្បីសុំអោយមាននូវអត្រាពន្ធទាប។ លើសនេះទៀត សហគ្រាសធុនធំ ភាគច្រើន ទទួលផលប្រយោជន៍ពីការលើកលែងពន្ធ ដែលជាងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការទាក់ទាញ អ្នកវិនិយោគបរទេស។

គួរកត់សំគាល់ថា ចំណាយផ្លូវការដែលបានបង់ដោយសហគ្រាសមានអត្រាប្រហាក់ប្រហែលគ្នា។ នេះមានន័យថា ចំណាយសរុប ដែលបានបង់ដោយសហគ្រាស មានទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងចំណាយក្រៅផ្លូវការ។ សហគ្រាសធុនធំបង់ចំណាយផ្លូវការក្នុងអត្រាមួយទាប ប៉ុន្តែត្រូវបង់ចំណាយក្រៅផ្លូវការក្នុងអត្រាដ៏ខ្ពស់ ៤.១ ភាគរយ នៃចំណូលប្រចាំឆ្នាំរបស់គាត់។ ចំណែកឯ ចំណាយក្រៅផ្លូវការ ដែលបង់ដោយ

[១១] ពាក្យថា ពន្ធដែលប្រមូលបាន សំដៅទៅលើពន្ធជាក់ស្តែងដែលបង់ដោយវិស័យឯកជន។ ជាទូទៅ បង្កាន់ដៃពន្ធត្រូវបានផ្តល់អោយ។

មីក្រូសហគ្រាស មានចំនួនត្រឹមតែ ១.៨ ភាគរយ និងសហគ្រាសតូចនិងមធ្យម មាន ២.៥ ភាគរយនៃចំណូល ពីការលក់របស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ។

គួរកត់សំគាល់ផងដែរថា បរិមាណនៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ហាក់ដូចជាថយចុះច្រើន បើធៀប នឹងលទ្ធផលដែលបានរកឃើញដោយធនាគារពិភពលោក ឆ្នាំ ២០០៤ (ប្រហែល ៥ ទៅ ៦ ភាគរយ នៃចំណូលសរុប)។[១២]

ប្រអប់ ៣.១: តើចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលបង់ដោយវិស័យឯកជនត្រូវបានកំណត់របៀបណា?

ការកំណត់នូវចំណាយក្រៅផ្លូវការ គឺជាការងារដ៏លំបាកមួយ ដោយសារជាទូទៅសហគ្រិនមិនបានដឹងថា តើពួកគាត់ត្រូវបង់ប្រាក់ប៉ុន្មានសម្រាប់ការចំណាយផ្លូវការដែលតម្រូវដោយរដ្ឋាភិបាល។ ការរំលឹកទ្រឹស្តីពីឯកសារផ្សេងៗអាចសន្និដ្ឋានថា កាតព្វកិច្ចបង់ពន្ធ គឺជាកាតព្វកិច្ចចំណាយតែមួយគត់ ដែលសហគ្រាសឯកជនត្រូវតែបង់សម្រាប់ប្រតិបត្តិការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ពួកគេ។ ថ្លៃចំណាយផ្លូវការផ្សេងៗដែលក្រៅពីពន្ធនោះអាចនឹងត្រូវទាមទារដោយភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលនានា ប៉ុន្តែចំនួនទឹកប្រាក់ត្រូវបង់នេះ មានចំនួនតិចតួចអាចចោលបាន។ ដូច្នេះ រាល់ការចំណាយមិនមែនពន្ធជូនមន្ត្រីរាជការ ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាថ្លៃចំណាយក្រៅផ្លូវការ ដែលបង់ដោយវិស័យឯកជន។

ដើម្បីវាយតម្លៃកម្រិតនៃថ្លៃចំណាយសរុបឱ្យមន្ត្រីសាធារណៈដោយវិស័យឯកជន គេប្រើវិធីសាស្ត្រពីរផ្សេងគ្នា។ វិធីសាស្ត្រទី ១ គឺវិធីសាស្ត្រគណនា ដោយធ្វើផលចែករវាងចំណាយសរុប និងចំណូលប្រចាំឆ្នាំ ដែលបានប្រកាសដោយសហគ្រិន។ វិធីសាស្ត្រទី ២ គឺ សហគ្រិនទាំងអស់ធ្វើការប៉ាន់ស្មានដោយខ្លួនឯងនូវចំណាយឱ្យមន្ត្រីរាជការសរុបរបស់ខ្លួន ដោយគិតជាភាគរយនៃចំណូលប្រចាំឆ្នាំ។ វិធីសាស្ត្រទាំងពីរនេះ ផ្តល់នូវលទ្ធផលផ្សេងៗគ្នា ដែលជាហេតុធ្វើឱ្យមានការពិបាកក្នុងការជ្រើសរើសវិធីសាស្ត្រណាមួយមកអនុវត្ត។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ វិធីសាស្ត្រទី ២ ត្រូវបានគេពេញនិយមជាង បន្ទាប់ពីកិច្ចប្រជុំក្រុមផ្តល់ប្រឹក្សាពិសេស នៅក្នុង ខែឧសភា ឆ្នាំ ២០០៥ ដោយធ្វើការសន្មតថា សហគ្រិនដែលត្រូវបានជួបសម្ភាសអាចមិនបានរៀបរាប់អស់ពីការចំណាយរបស់គេ ជាពិសេសការចំណាយក្រៅផ្លូវការ។

ជាងនេះទៅទៀត ដើម្បីឱ្យទិន្នន័យមានភាពទៀងទាត់ និងភាពអាចយកជាការបានគេប្រើគំរូតែមួយផ្នែកក្នុងការវាយតម្លៃនូវកម្រិតអំពើពុករលួយ។ គំរូដែលជ្រើសរើសក្នុងគោលដៅនេះ គឺផ្អែកទៅលើភាពយកជាការបាននៃធាតុសំខាន់ៗបី ដែលប្រកាសដោយសហគ្រាស។ ធាតុទាំងនោះ គឺចំណូលប្រចាំឆ្នាំ ការចំណាយឱ្យមន្ត្រីរាជការសរុប និងការចំណាយឱ្យមន្ត្រីរាជការជាភាគរយនៃប្រាក់ចំណូលប្រចាំឆ្នាំ។ សហគ្រាសដែលមិនបានផ្តល់នូវព័ត៌មានទាំងបីខាងលើ គឺមិនត្រូវបានរាប់ចូលនៅ ក្នុងការគណនាកម្រិតអំពើពុករលួយទេ។

ប្រភព: *វ.ស.ក. ការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

ដោយផ្អែកលើចំនួនប្រាក់ចំណូលព្យាករណ៍ដោយវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា[១៣] ចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលបានបង់ដោយសហគ្រាសឯកជន មានចំនួន ៣៣០ ពាន់លាន ដុល្លារអាមេរិក ស្មើនឹង ប្រហែល ២.៥ ដង ខ្ពស់ជាង

---

[១២] សំគាល់: ការស្ទង់មតិដែលធ្វើឡើងដោយ វ.ស.ក. និង ធនាគារពិភពលោក ប្រើវិធីសាស្ត្រខុសគ្នា។ វ.ស.ក. បានផ្តោតជាសំខាន់លើអំពើពុករលួយនៅតាមខេត្តនានា ដែលជាទូទៅ មានអំពើពុករលួយតិចជាងនៅភ្នំពេញ ។

ចំណាយផ្លូវការដែលបានបង់របស់ពួកគាត់ ឬពន្ធដែលប្រមូលបានដោយមន្ត្រីពន្ធដារ។ ចំនួននេះស្មើនឹងប្រហែល ៥០ ភាគរយ នៃចំណូលថវិការបស់រដ្ឋាភិបាលសរុប ក្នុងឆ្នាំ ២០០៥។

តារាង ៣.៣: ចំណាយរបស់សហគ្រាសទៅមន្ត្រីសាធារណៈ (លានដុល្លារអាមេរិក)

	មីក្រូសហគ្រាស	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម	សហគ្រាសធុនធំ	សរុប
ចំណាយសរុប	១២០	១៥០	១៩០	៤៦០
ចំណាយផ្លូវការ	៥០	៤៦	៣៤	១៣០
ចំណាយក្រៅផ្លូវការ	៧០	១០៤	១៥៦	៣៣០
អនុស្សរណៈ				
ចំណូល (*)	៣ ៨៨៥	៤ ១៩៤	៣ ៨០៥	១១ ៨៨៤

ប្រភព: *ការព្យាករណ៍របស់ វ.ស.ក. ដោយផ្អែកលើការស្ទង់មតិការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន នៅកម្ពុជា - មេសា ២០០៦*

(*) មិនរួមបញ្ចូលវិស័យកសិកម្ម និងរដ្ឋបាលសាធារណៈ ដែលមិនបង់ពន្ធ

៣.៣. ផលប៉ះពាល់នៃអំពើពុករលួយលើថវិការដ្ឋ

កម្រិតចំណាយក្រៅផ្លូវការនេះ ហាក់បីដូចជា មានការប៉ះពាល់ទៅលើប្រសិទ្ធភាពនៃការប្រមូលពន្ធ។ លទ្ធផលដែលបានមកពីការស្ទង់មតិបង្ហាញថា អត្រាពន្ធផ្លូវការ[១៤] សម្រាប់សហគ្រាសឯកជន មានកម្រិតខ្ពស់ជាងអត្រាពន្ធដែលប្រមូលបាន[១៥]ជាក់ស្តែង។ ការគណនាបានបង្ហាញថា អត្រាពន្ធផ្លូវការសម្រាប់មីក្រូសហគ្រាស ៣.៧ ភាគរយ សហគ្រាសធុនតូចនិងមធ្យម ៥.៨ ភាគរយ និងសហគ្រាសធុនធំ ៣.៨ ភាគរយ នៃចំណូលដែលបានមកពីការលក់ (តារាង ៣.៤)។

គួរកត់សំគាល់ថា សហគ្រាសធុនធំបានបង់ពន្ធអត្រាផ្លូវការមានចំនួនប្រហាក់ប្រហែលមីក្រូសហគ្រាសដែរ តែទាបជាងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម។ ការពន្យល់ដ៏សមហេតុផលមួយគឺថា សហគ្រាសធុនធំជាច្រើន

[១៣] មិនមានស្ថិតិផ្លូវការណាមួយស្តីពីចំណូលរបស់មីក្រូសហគ្រាស សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និងសហគ្រាសធុនធំ ក្នុងប្រទេសកម្ពុជាទេ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការព្យាករណ៍លើកម្លាំងពលកម្ម និងតម្លៃបន្ថែមរបស់សហគ្រាសផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការដែលទទួលស្គាល់ដោយអង្គការពលកម្មអន្តរជាតិ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយវិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា និងវិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ក្នុងឆ្នាំ ២០០៥។ ផ្អែកលើបទពិសោធន៍វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ចងក្រងចំណូលរបស់មីក្រូសហគ្រាស សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម និងសហគ្រាសធុនធំ ពីគណនេយ្យជាតិរបស់វិទ្យាស្ថានជាតិស្ថិតិ ដែលទើបតែបានចេញផ្សាយថ្មីៗនេះ ដោយប្រើប្រាស់ម៉ូដែល CGE និង I/O (ធាតុចូល - ធាតុចេញ)។

[១៤] ពន្ធផ្លូវការសក្តានុពល សំដៅលើចំនួនពន្ធដែលសហគ្រាសគួរបង់តាមអត្រាពន្ធផ្លូវការ។

[១៥] អត្រាពន្ធដែលប្រមូលបាន គឺជាអត្រាពន្ធដែលបានបង់ដោយសហគ្រាស

រួមបញ្ចូលទាំងរោងចក្រកាត់ដេរ ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍ពីការលើកលែងពន្ធ ដែលជាគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ក្នុងការទាក់ទាញវិនិយោគទុនបរទេស[១៦] ។

តារាង ៣.៤: អត្រាពន្ធដែលប្រមូលបាន អត្រាពន្ធផ្លូវការ និងការខាតបង់របស់រដ្ឋាភិបាល

	មីក្រូសហគ្រាស	សហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម	សហគ្រាសធុនធំ	មធ្យម
(ជាភាគរយចំណូល)				
អត្រាពន្ធដែលប្រមូលបាន	១.៣%	១.១%	០.៩%	១.១%
អត្រាពន្ធផ្លូវការ	៣.៧%	៥.៨%	៣.៨%	៤.៤%
ការខាតបង់របស់រដ្ឋាភិបាល	២.៤%	៤.៧%	២.៩%	៣.៣%
(លានដុល្លារ)				
ពន្ធដែលប្រមូលបាន	៥០	៤៦	៣៤	១៣០
ពន្ធផ្លូវការ	១៤៤	២៤០	១៤៦	៥៣០
ការខាតបង់របស់រដ្ឋាភិបាល	៩៤	១៩៤	១១២	៤០០
អនុស្សារណៈ:				
ចំណូល	**៣ ៨៨៥**	**៤ ១៥៤**	**៣ ៨០៥**	**១១ ៨៤៤**

ប្រភព: *ការព្យាករណ៍របស់វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ដោយផ្អែកលើការស្ទង់មតិលើការវាយតម្លៃអំពើពុករលួយក្នុងវិស័យឯកជន ខែមេសា ឆ្នាំ ២០០៦*

ទោះបីជា រដ្ឋាភិបាលប្រឹងប្រែងគួរឱ្យកត់សំគាល់ក្នុងការកែលំអប្រព័ន្ធប្រមូលពន្ធក៏ដោយ ក៏សហគ្រិននៅតែយល់ថា បញ្ហាប្រមូលពន្ធនេះ មួយផ្នែក គឺដោយសារតែប្រព័ន្ធពន្ធបច្ចុប្បន្នមានភាពស្មុគស្មាញ និងគ្មានតម្លាភាព។ ប្រព័ន្ធពន្ធដារគួរត្រូវកែសម្រួលអោយមានភាពសាមញ្ញ និងមានតម្លាភាពជាងនេះ រួមទាំងការផ្តល់ជាគំនិតមូលដ្ឋានគ្រឹះអំពីរបៀបគណនាពន្ធដារដល់សហគ្រិននីមួយៗ ក៏ជាការចាំបាច់ផងដែរ ដើម្បីឱ្យសហគ្រិននានាយល់ដឹងពីចំនួន និងកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនក្នុងការបង់ពន្ធ។

---

[១៦] ប្រសិនបើគ្មានការលើកលែងពន្ធទេ អត្រាពន្ធសក្តានុពលសម្រាប់សហគ្រាសធុនធំគួរតែមានចំនួន ៦.៤ ភាគរយ នៃចំណូល។

ប្រអប់ ៣.២ : ការយកពន្ធតាមរបបពិត និងរបបម៉ៅការ

បច្ចុប្បន្ន របបពន្ធពីរគឺ របបពន្ធពិត និងរបបពន្ធម៉ៅការ ត្រូវបានយកមកអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ សហគ្រាស ដែលនៅក្រោមរបបពន្ធពិត គឺអាស្រ័យទៅលើ (១) ទម្រង់ស្របច្បាប់របស់សហគ្រាស (២) កម្រិតនៃប្រាក់ចំណូលពីការលក់ (៣) ប្រភេទនៃសកម្មភាពរបស់អាជីវកម្ម។ ជាទូទៅ សហគ្រាសឯកកម្មសិទ្ធត្រូវយកពន្ធនៅក្រោមរបបម៉ៅការ ប្រសិនបើ ប្រាក់ចំណូលពីការលក់: - តិចជាង ៥០០ លានរៀល (ស្មើនឹង ១២៥ ០០០ ដុល្លារអាមេរិក) ចំពោះករណីការផ្គត់ផ្គង់ទំនិញ ឬផ្គត់ផ្គង់ចម្រុះ - តិចជាង ២៥០ លាន រៀល (ស្មើនឹង ៦២ ៥០០ ដុល្លារអាមេរិក) ចំពោះករណីការផ្គត់ផ្គង់សេវាកម្ម - រឺតិចជាង ១២៥ លានរៀល (ស្មើនឹង ៣១ ២៥០ ដុល្លារអាមេរិក) ចំពោះករណីមានកិច្ចសន្យាជាមួយរដ្ឋាភិបាល។ នៅក្នុងការគណនា វ.ស.ក. សន្មតថារបបពន្ធម៉ៅការត្រូវអនុវត្តចំពោះមីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យម ចំណែកឯសហគ្រាសធុនធំ ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមរបបពន្ធពិត។

នៅក្នុងរបបពន្ធម៉ៅការ ដែលប្រព័ន្ធគណនេយ្យមិនជាមានភាពចាំបាច់នោះ សហគ្រិនភាគច្រើនមិនសូវយល់អំពីមូលដ្ឋានសម្រាប់ការគណនាពន្ធទេ។ សហគ្រិននៃមីក្រូសហគ្រាស និងសហគ្រាសធុនតូច និងមធ្យមតែងតែបង់ពន្ធដោយយោងទៅតាមមន្ត្រីពន្ធនិងតាមអំណាចចរចារបស់សហគ្រិនសុំអោយមានការបង់ពន្ធតិច។ តាមពិតសមាសធាតុពន្ធសំខាន់ៗ ចំនួន បី រួមមានពន្ធប៉ាតង់ ពន្ធម៉ៅការលើចំណូលពីការលក់ និងពន្ធម៉ៅការលើប្រាក់ ចំណេញបង់នៅក្នុងរបបពន្ធម៉ៅការ។ ពន្ធប៉ាតង់ត្រូវកំណត់ដោយផ្អែកលើសកម្មភាពអាជីវកម្ម និងកំរិតនៃប្រាក់ចំណូលពីការលក់។ រីឯពន្ធលើប្រាក់ចំណូល គឺកម្រិតនៅត្រឹម ២ ភាគរយ នៃប្រាក់ចំណូលពីការលក់ដែលប៉ាន់ស្មានជាមុនរបស់សហគ្រាស។ ចំណែកឯពន្ធលើប្រាក់ចំណេញវិញ ការគណនាមានការខុសគ្នាពីសហគ្រាសមួយទៅសហគ្រាសមួយទៀត ហើយអត្រាពន្ធខុសគ្នា ត្រូវបានអនុវត្តដោយអាស្រ័យទៅលើសកម្មភាពរបស់សហគ្រាស និងកម្រិតប្រាក់ចំណេញដែលប៉ាន់ស្មានដោយមន្ត្រីពន្ធ។

ប្រភព: *ច្បាប់ស្ដីពីការយកពន្ធ ១៩៩៧ ប្រកាសស្ដីពីពន្ធលើប្រាក់ចំណេញ ២០០៤ និងការសម្ភាសជាមួយមន្ត្រីពន្ធ*

៣.៤. ផលប៉ះពាល់នៃអំពើពុករលួយមកលើសេដ្ឋកិច្ច

ទោះបីចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់វិស័យឯកជន ហាក់ដូចជាបានកាត់បន្ថយគួរឱ្យកត់សំគាល់ក្តី (ពីចន្លោះ ៥-៧ ភាគរយ នៃចំណូលដែលបានមកពីការលក់ នៅឆ្នាំ ២០០៤ មក ២-៤ ភាគរយ នៅក្នុងឆ្នាំ ២០០៦) ក៏ ចំណាយក្រៅផ្លូវការចំនួន ៣៣០ លានដុល្លារអាមេរិក នេះ នៅតែមានកំរិតខ្ពស់នៅឡើយ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងទំហំសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា។ ចំនួនថ្លៃចំណាយក្រៅផ្លូវការមានប្រហែល ៦ ភាគរយ នៃផលិតផលជាតិសរុប ឬស្មើនឹង ប្រហែល ៥០ ភាគរយ នៃចំណូលក្នុងស្រុករបស់រដ្ឋាភិបាល (ដោយមិនរាប់បញ្ចូលជំនួយបរទេស)។

បរិមាណចំណាយក្រៅផ្លូវការនេះ អាចត្រូវបានប្រើប្រាស់សម្រាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយតម្លាភាព និង មានផលិតភាពជាងនេះ ដូចជា ការបង្កើនប្រាក់ខែមន្ត្រីរាជការដើម្បីពង្រឹងរដ្ឋបាលសាធារណៈបច្ចុប្បន្ន ដែលនៅខ្សោយ បង្កើតនូវប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅជនបទ ឬពង្រឹងប្រព័ន្ធ អប់រំមួយចំនួន ដើម្បីកម្មករកម្ពុជាមានលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកបច្ចុប្បន្ន។

ផលប៉ះពាល់នៃចំណាយក្រៅផ្លូវការលើសេដ្ឋកិច្ចមានដូចខាងក្រោមនេះ:

ក- ការតម្លើងបៀវត្សរ៍មន្ត្រីរាជការ

បរិមាណចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលបង់ដោយវិស័យឯកជន មានចំនួនច្រើនជាងតម្រូវការរបស់រដ្ឋាភិ-បាលក្នុងការតម្លើងប្រាក់ខែអោយដល់កំរិតសមរម្យ ជាមធ្យមពី ១៣០ ដុល្លារ ដល់ ១៥០ ដុល្លារ ក្នុងមួយខែ ដល់មន្ត្រីរបស់ខ្លួនដែលមានចំនួន ៣០០ ០០០ នាក់ (ដែលរួមមាន គ្រូបង្រៀន គិលានុបដ្ឋាយិការ នគបាល ទាហាន ...)។

ការស្រាវជ្រាវពីវិស័យឯកជននេះបានបញ្ជាក់ផងដែរថា បញ្ហាប្រាក់ខែមន្ត្រីរាជការទាប ជាបុព្វហេតុមួយក្នុងចំណោមបុព្វហេតុសំខាន់បំផុតដែលនាំអោយមានអំពើពុករលួយ។ លើសនេះទៅទៀត របាយការណ៍ស្តីអំពីលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែង ២០០៥-២០០៦[១៧] របស់អង្គការវេទិកាសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក និង វិទ្យាស្ថានសេដ្ឋកិច្ច កម្ពុជាបានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា ប្រទេសកម្ពុជាជាប្រទេសមួយក្នុងចំណោមប្រទេស ដែលមានលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែងទាបជាងគេបំផុតនៅក្នុងពិភពលោក ដោយសារតែអំពើពុករលួយមានកំរិតខ្ពស់។ ដូច្នេះហើយ ការតម្លើងប្រាក់ខែដល់មន្ត្រីរាជការអោយដល់កំរិតសមរម្យមួយនោះ និងជួយសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាអោយមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែង បង្កើតការងារ និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្របានយ៉ាងច្រើន។

ខ- ការបង្កើតប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រ

ជាមួយនឹងបរិមាណចំណាយក្រៅផ្លូវការដែលបង់ដោយវិស័យឯកជននៅកម្ពុជានេះដែរ រដ្ឋាភិបាល អាចបង្កើតនូវប្រព័ន្ធធារាសាស្ត្រដែលអាចមានលទ្ធភាពស្រោចស្រពផ្ទៃដីដាំដុះចំនួន ៥០០ ០០០ ហិចតា ដែលអាចតំបន់ដាំដុះរបស់កម្ពុជាអាចក្លាយទៅជាកន្លែងដែលមានការស្រោចស្រពច្រើនបំផុតនៅក្នុងតំបន់ ក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីខាងមុខនេះ។ ដូច្នេះ កម្ពុជាអាចនឹងក្លាយទៅជាប្រទេសមួយក្នុងចំណោមប្រទេសនាំចេញស្រូវដ៏សំខាន់នៅក្នុងពិភពលោក ដូចដែលខ្លួនធ្លាប់ធ្វើនៅ៤០ ឆ្នាំមុន។ ចំណូលរបស់គ្រួសារនៅតាម ជនបទ អាចកើនឡើងពីរដង រឺបីដង ដែលនឹងជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅជនបទថែមមួយចំនួនធំទៀត។

---

[១៧] ចាន់ វុទ្ធី និង សុខ ក្លារ៉ា របាយការណ៍ស្តីពីលទ្ធភាពប្រកួតប្រជែងនៅកម្ពុជា ២០០៥-២០០៦ វ.ស.ក.

គ- បង្កើនប្រព័ន្ធអប់រំ

ប្រព័ន្ធអប់រំនៅកម្ពុជាត្រូវបានគេវាយតំលៃថា មានកំរិតស្តង់ដារទាបនៅឡើយ។ ប្រព័ន្ធអប់រំបច្ចុប្បន្ន មិនបំពេញសមស្របទៅតាមតំរូវការរបស់វិស័យឯកជននៅឡើយទេ។ ដូច្នេះ វិនិយោគិន ជាទូទៅមានការត្អូញត្អែរអំពីកង្វះខាតធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា។

គម្រោងថវិកាឆ្នាំ ២០០៥ សម្រាប់វិស័យអប់រំ មានចំនួនសរុប ៨៥ លានដុល្លាអាមេរិក។ ដូច្នេះ បរិមាណចំណាយក្រៅផ្លូវការរបស់វិស័យឯកជនមានប្រហែលជាបីដងនៃគម្រោងថវិកានេះ។ ជាមួយនឹងនូវឆន្ទៈនយោបាយខ្ពស់ រដ្ឋាភិបាលអាចកែលំអប្រព័ន្ធអប់រំនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយការបែងចែកជាថ្មីនូវប្រាក់ដែលខាតបង់ដោយសារអំពើពុករលួយនេះ អោយដល់ការអប់រំដល់យុវជនកម្ពុជា។ ធ្វើដូច្នេះ សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជានឹងមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែងជាងមុន ដោយតាមរយៈការកែលំអសមត្ថភាពធនធានមនុស្ស។

សរុបមក អ្វីដែលគួរពិចារណាគឺថា ប្រទេសកម្ពុជាសំបូរធនធាន ដូចប្រទេសជិតខាងរបស់ខ្លួនដែរ ប៉ុន្តែ ប្រទេសទាំងនោះទទួលជោគជ័យក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់គេ ដោយសារតែមាននូវការគ្រប់គ្រងល្អទៅលើធនធានដែលមាន។ ដោយការប្រយុទ្ធប្រឆាំងទៅនឹងអំពើពុករលួយនៅក្នុងរដ្ឋបាលរបស់ខ្លួន ប្រទេសទាំងនោះបានប្រមូលផ្តុំនូវធនធានដែលមាន ដើម្បីធានាអោយមាននូវការអភិវឌ្ឍ ដែលមានប្រយោជន៍ដូចជាវិស័យអប់រំ និងផ្នែកធារាសាស្ត្រ។